

Снежана Кнежевић
Београд

УДК 655.254.22:929 Радуловић Ј.
DOI 10.46793/Uzdanica18.2.223K
Оригинални научни рад

АКТИВНОСТИ ЈОВАНА РАДУЛОВИЋА У ИЗДАВАШТВУ (БИГЗ)

Айспиракџ: У овом тексту дат је осврт на уреднички рад Јована Радуловића у издавачкој кући БИГЗ, у периоду од 1983. до 2001. године. Описана је његова улога у доношењу издавачких планова, у оквиру едиција за које је био задужен, као и његови принципи уређивања и приређивања књига. Посебна пажња посвећена је последњој деценији његовог уредничког рада, када је српска култура делила тешку судбину народа и у којој је велики писац показивао велике организационе и људске врлине.

Кључне речи: Јован Радуловић, уредник, приређивач, БИГЗ, организатор, писац.

Многи наши значајни књижевници бавили су се издавачким пословима на разне начине – као уредници у издавачким кућама, као чланови управних одбора, скупштина или других органа управљања. Тако, и данас можемо видети књиге на којима су као уредници потписани, на пример, песници Стеван Раичковић или Иван В. Лалић. Посебно је занимљив податак да је наш нобеловац, Иво Андрић, био стални члан Управног одбора Српске књижевне задруге, а потом и њен доживотни почасни председник.

Дугачак је списак наших књижевника који су године провели у издавачкој делатности. Међу њима је и Јован Радуловић, пре свега – писац, приповедач, али потом и уредник у једној од највећих издавачких кућа на Балкану у прошлом веку, у Београдском издавачко-графичком заводу – БИГЗ-у.

У БИГЗ-овој Књижевној редакцији Јован је провео 18 година, од 1983. до 2001. Биле су ту и његове колеге: Радослав Братић, Мирослав Максимовић, Рајко Петров Ного, Тиодор Росић, Димитрије Тасић, у једном периоду и Љубиша Јеремић, и уредница Љиљана Лапчевић. У том окружењу Јован Радуловић провео је добар део свог радног века, који је и сам често помињао и памтио као „лепа времена”. Из данашње перспективе, и као сведок и као учесник, потврђујем да је заиста било тако, упркос свим проблемима и тешкоћама с којима смо се сусретали.

Издавачки планови, у оно време, правили су се крајем године за наредну годину, а издања су била сврстана у библиотеке или едиције. Тако су

и уредници имали своја задужења према одређеним едицијама. Јован Радуловић уређивао је Историјско-мемоарска дела, Нове књиге домаћих писаца, Цепну књигу, Посебна издања, Књижевност Српске Крајине (у сарадњи са професором Душаном Иванићем). Често се дешавало да неке књиге уређује више уредника, као што су и саме библиотеке уређиване тимски. За ову прилику, присећала сам се значајних књига које је Јован приредио или уредио, али модерна технологија у виду електронских каталога помогла ми је да нешто не промакне. Могла би се направити прецизна библиографија издања које потписује Јован Радуловић као уредник или приређивач, и тада бисмо видели колики је то број књига. Свакако, оно што је неспорно јесте да бисмо прешли стотину, да су то били наслови високих вредности по свим мерилима, од аутора чија су имена призната у српској култури. Поменућу само неке од њих:

Саво Скоко и Петар Опачић: *Велике српске војводе* (пет књига)
Драгољуб Живојиновић: *Краљ Петар I Карађорђевић* (три књиге)
Владимир Ђоровић: *Историја Срба*
Раде Михаљчић: *Крај српског царства, Јунаци косовске легенде, Лазар Хребљановић*
Ђоко Слијепчевић: *Историја Српске православне цркве* (три књиге)
Мајкл Лиз: *Силованье Србије*
Радослав Грујић: *Азбучник Српске православне цркве*
Василије Крестић: *Из историје Срба и српско-хрватских односа*
Милорад Екмечић: *Радови из историје Босне и Херцеговине XIX века*
Бранислав Глигоријевић: *Краљ Александар Карађорђевић*
Изабрана дела Владана Деснице у четири књиге
Изабрана дела Мирка Королије
Дејан Медаковић: *Ефемерис* (пет књига)

Највећи број ових, а и многих других наслова, своје прво издање имали су у БИГЗ-у, захваљујући управо уреднику Јовану Радуловићу. Неке од ових књига имају своје занимљиве приче – како је уредник до њих дошао, где су пронађене, зашто су аутори пристали да баш БИГЗ-у предају своје рукописе... На свој начин, приповедачки, понекад и духовито, Јован је у многим приликама говорио о томе. Након првог БИГЗ-овог издања многи наслови обнављани су код других издавача, па их и данас можемо видети у новим издањима, што само сведочи о њиховом квалитету и способности уредника који је први препознао и објавио те вредне књиге.

Осамдесетих година тиражи БИГЗ-ових књига бројали су десетине хиљада, а неки наслови у Цепној књизи достизали су и стотине. Могло се, јер је на располагању било велико тржиште ондашње Југославије, пословнице које су организовале продају – у Осјеку, Загребу, Сарајеву, Подгорици, Новом

Саду, Нишу. Продајом књига директно су се бавили комерцијалисти, трговачки путници, али уредници су редовно тражили сусрете с њима и извештаје о продаји. Велико је било Јованово нестрпљење да сазна како се продају „његове” књиге. Искрено се радовао када је од продаје долазио захтев да се нека од књига обнови, а таквих књига је било много. Често смо обилазили пословнице, од Загреба до Подгорице. Својим ауторитетом окупљао је службенике и трговце, разговарао с њима о продаји, о искуствима с купцима. Свако од тих путовања пратили су разговори о послу, књигама, писцима... Јован је био неописиво занимљив сапутник – духовит, препун разних интересантних прича.

Нисмо тада могли ни помислити да ће „маркетинг” постати наука која ће се озбиљно изучавати и студирати. Јован Радуловић веома успешно бавио се и маркетингом, а да то није ни знао. Тада се то некако подразумевало, у опису посла је било да уредник рекламира књигу коју је објавио. Нема већег града у Србији у коме није гостовао у неком дому културе, општини или библиотеци, представљајући књиге које је уредио. Његове посете увек су изазивале велико интересовање, пуниле су сале у Суботици, Ваљево, Нишу, Смедереву... По правилу, и продаја је тада бележила раст.

Необично је било како је Јован Радуловић успевао да раздвоји у себи писца и уредника запосленог у предузећу. Његова одговорност, обављање често и досадних техничких послова, поштовање правила пословања, понекад су изгледали као дечачка послушност. У ствари, он је само био велики професионалац у послу. О сваком детаљу је бринуо – од читања рукописа, преко техничке и графичке опреме књиге, одобравања за штампу сваког табака, све до коначне продаје. И увек с лакоћом, мирно, с великим разумевањем за проблеме у штампи или припреми књиге. Вешто и стрпљиво знао је да превазиђе сваки неспоразум до кога је долазило у тако великој производњи, посебно са графичким радницима на које смо били упућени у свом послу.

Објављивао је и потписивао издања својих колега, писаца, и то увек с неком посебном радошћу. Добро је знао колико је било тешко објавити књигу код угледног издавача и као да је желео да помогне својим колегама чији су рукописи својим квалитетом заслуживали да уђу у БИГЗ-ову продукцију. Млади, анонимни, даровити писци, који су своје прве рукописе слали редакцији, имали су Јованову велику подршку. Искрено се радовао када се појави неко ново име, говорећи да би могао израсти у великог писца и да га свакако треба објавити. И заиста, има у нашем књижевном животу добрих писаца којима је Јован Радуловић био први уредник. У процени вредности рукописа Јован је био непогрешив и непристрасан.

Било је тих година и великих искушења. Самоуправљање је још било живо, политички утицаји неизбежни. Отуда, и разни притисци с којима се ваљало борити – штрајкови и уцене графичара, уплитање издавачких савета у планове објављивања књига... Код Јована Радуловића није било компромиса.

Није то било питање његових тренутних ставова, то је било у његовом бићу, у његовом генетском, динарском коду који се могао препознати у свему – у писаној речи, у интелигенцији, у даровитости, у енергији, у импулсивности, хумору, искрености, у националној свести, али и у деликатној емоцији – радости или тузи, свеједно. Свака препрека, уз мање или више напора, морала је бити савладана, и то брзо, без много мудровања и сувишних речи.

Са новим веком стигле су и нове околности. Радило се на приватизацији, на продаји свега и свачега, па је тако и БИГЗ дочекао судбину многих друштвених предузећа. Књижевна редакција се смањивала, а Јован је отишао међу последњима. Заједно са својим колегама, учинио је да БИГЗ буде велики издавач и да остави неизбрисив траг у српској издавачкој делатности.

Данас нови власник, *Школска књића Зајреб*, објављује уџбенике за српско тржиште.

Ипак, Јован Радуловић остаје у области културе – одлази на место директора Библиотеке града Београда. Ни на том месту није се одрекао издавачких послова, наставио је успешно да се њима бави, што говори о његовој великој привржености и љубави према овом послу.

Snežana Knežević

Belgrade

ACTIVITIES OF JOVAN RADULOVIĆ IN THE BIGZ PUBLISHING HOUSE

Summary: The paper gives an overview of the editorial work of Jovan Radulović in the publishing house BIGZ, in the period from 1983 to 2001. His role in making publishing plans is described, within the editions for which he was in charge, as well as his principles in editing books. A special attention was paid to the last decade of his editorial work, when Serbian culture shared the difficult fate of the people, and in which the great writer showed great organizational and human virtues.

Keywords: Jovan Radulović, editor, BIGZ, manager, writer.